

Slutrapport för ”lärosättesstudien”

Metamatrix Consulting and Development
(Med justeringar gjorda 2004-08-10)

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	3
2	METOD	3
3	SAMMANFATTANDE BILD	3
4	ANALYS AV DELSTUDIERN	3
4.1	IT-KUNSKAPER OCH IT-ANVÄNDNING BLAND LÄRARUTBILDARNA.....	3
4.1.1	<i>Kunnighet</i>	3
4.1.2	<i>Användning av e-post</i>	4
4.1.3	<i>Användning av ordbehandling</i>	4
4.1.4	<i>Att söka information på nätet</i>	5
4.1.5	<i>Övrig användning</i>	5
4.1.6	<i>IT-användning på fritiden</i>	6
4.2	KOMPETENSUTVECKLING INOM IT-OMRÅDET FÖR LÄRARUTBILDARE.....	7
4.2.1	<i>När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?</i>	7
4.2.2	<i>Effekter av kompetensutveckling</i>	10
4.2.3	<i>Kompetensutveckling och IT-attityder</i>	14
4.2.4	<i>Hur bör kompetensutvecklingen utformas?</i>	15
4.3	IT-ANVÄNDNING I UNDERVISNINGEN.....	16
4.3.1	<i>Lärarytbildare och svenska lärare</i>	18
4.4	BESKRIVNING AV DEN EGNA INSTITUTIONEN.....	18
4.5	IT I KURSPLANERNA.....	23
4.6	BILDEN AV STUDENTERNAS KOMPETENS.....	26
5	PRELIMINÄRA SLUTSATSER	28
5.1	NÄSTA STEG.....	29

1 Inledning

Metamatrix Development and Consulting har för KK-stiftelsens räkning genomfört flera studier under våren 2004 i syfte att skapa ett brett underlag om kunskaper, användning, självbild och ambitioner ifråga om IT bland landets lärarutbildningar. Dessa studier omfattar en analys av kursplaner, utbildningsplaner och självvärderingsmaterial samt en webbenkät till lärarutbildare. Huvuddelen av underlaget till föreliggande slutrapport kommer från webbenkäten. Det kompletteras och kontrasteras här med material från en rad andra studier, som en motsvarande enkät genomförd bland norska lärarutbildare, en specialstudie av lärarutbildningarna utifrån en större studie av IT-användningen inom svenska högskolan som SUNET ansvarat för, samt KK-stiftelsen attitydundersökning bland lärare med mera.

2 Metod

De olika delstudierna har redovisats i separata rapporter där metoderna för respektive studie redovisas. I korthet kan sägas att totalt ingår 20 lärosäten i studierna. De som valts ut är högskolor med rätt att utfärda grundskollärorexamen 1-7, 4-9 och/eller gymnasielärorexamen (enligt beslut av Högskoleverket 2001-09-25). De personer som ombetts svara på webbenkäten är adjunkter eller lektorer som är anställda vid de lärosäten som ingår i studien och som undervisar i lärarutbildningen minst 10 procent av arbetstiden.

3 Sammanfattande bild

Utifrån webbenkäten kan en bild av den genomsnittlige lärarutbildaren skissartat beskrivas. Den genomsnittlige lärarutbildaren är kvinna och över 50 år och har undervisat mellan 5-9 år. Hon är positiv till att använda Internet i undervisningen och känner sig kunnig i basal IT-användning som att skicka e-post, använda bilagor och hantera ordbehandlingsprogram. Hon använder också IT för dessa ändamål flera gånger i veckan. Hon har deltagit i någon form av kompetensutveckling inom IT, men anser sig ändå behöva kompetensutveckling inom de flesta områden, helst genom att få pröva sig fram på egen hand eller med hjälp av en kunnig kollega eller expert. Vår genomsnittlige lärarutbildare hyser tilltro till att blivande lärare kommer att kunna integrera IT i sin undervisning och tycker att hon själv har ganska stor nytta av IT som ett pedagogiskt verktyg i undervisningen.

Samtidigt känner sig lärarutbildaren vanligen okunnig i att använda presentationsprogram, digitala läromedel och kalkylprogram. Denna typ av program använder hon därför mycket sparsamt i sin undervisning. Hennes bild av IT-intresset bland kollegorna på den egna institutionen eller på ledningens insatser för att främja detta, är inte speciellt positiv. Hon uppfattar inte heller att kursplanerna för de kurser hon undervisar i klargör hur eller varför IT ska användas i undervisningen.

4 Analys av delstudierna

4.1 IT-kunskaper och IT-användning bland lärarutbildarna

4.1.1 Kunnighet

Det framgår av webbenkäten att över 90% av de svenska lärarutbildarna känner sig ganska kunniga eller mycket kunniga i basal IT-användning som att skicka e-post, använda bilagor

och hantera ordbehandlingsprogram. Ser man till kunnsigheten i att använda kalkylprogram eller presentationsprogram så är svaren mera jämt fördelade mellan de som känner sig okunniga och de som känner sig kunniga. Samma svar får man angående att chatta eller delta i diskussionsgrupper. Minst kunnig känner man sig i att skapa webbsidor – vilket inte är speciellt förvånande eftersom detta är den mest kunskapskrävande färdighet som enkäten frågat om.

I SUNETs Användarstudie¹ redovisas något lägre siffror, vilket kan ha sin grund i att man slagit samman andra tillämpningsprogram med ordbehandling, t.ex. kalkylprogram, där lärarutbildarna i webbenkäten sagt sig vara mindre kunniga. I SUNET-studien svarar 72% att de anser sig ganska kunniga eller mycket kunniga på olika tillämpningsprogram.

4.1.2 Användning av e-post

I undersökningen svarar 80% av lärarutbildarna att de skickar e-post till studenter och kollegor 5-7 dagar i veckan och 14% att de gör detta 3-4 dagar i veckan.² Detta liknar i hög grad de svar som lärare i grund- och gymnasieskolan gett i KK-stiftelsens attitydundersökningar. Där svarar 89% att de kommunicerar genom e-post med andra lärarkollegor från någon gång i veckan till dagligen.³ I den norska undersökningen bland lärarutbildare svarar 93% att de använder e-postprogram flera gånger dagligen och ytterligare 6% att de gör detta dagligen eller nästan dagligen. Men man bör notera att i den norska undersökningen begränsas inte frågan till att gälla e-post inom arbetet.

Trots vanan att använda e-post är det över hälften av de svenska lärarutbildarna som svarar att de aldrig kommunicerar med praktikskolor/VFU-skolor via e-post. Men detta har rimligen inte med kunnsighet att göra utan snarare rutiner och vana – eller att långt ifrån alla lärarutbildare överhuvudtaget har kontakt med VFU-skolor.

4.1.3 Användning av ordbehandling

Svarsmönstren är likartade ifråga om att skriva och bearbeta texter. De svenska lärarutbildarna redovisar relativt hög användning, men inte lika hög som lärare i ungdomsskolan eller bland norska lärarutbildare. I diagrammet nedan har vi sammanställt resultatet från dem som svarat att de använder datorn till ordbehandling eller bearbetning av texter 3-4 dagar i veckan eller oftare i tre olika undersökningar.

¹ Selg, Håkan: Internet i undervisningen bland lärare vid svenska lärarhögskolor – Bearbetning av material från SUNET Användarstudier, Juni 2004.

² En närmare bild av lärarnas e-postanvändning kan man få av SUNETs material där ca 40% av de tillfrågade uppger att de skickar ut kursinformation med e-post minst en gång i veckan, alternativt minst en gång i månaden. 37% har kontakter med studenter i andra kursrelaterade frågor dagligen eller minst en gång i veckan. Det bör dock noteras att de tillfrågade om e-postanvändning är regelbundna Internetanvändare (dvs. undantaget dem som svarat "sällan" eller "aldrig" på fråga om Internetanvändning).

³ KKS attitydundersökning om svenska lärares inställning till IT från oktober 2003 s. 25

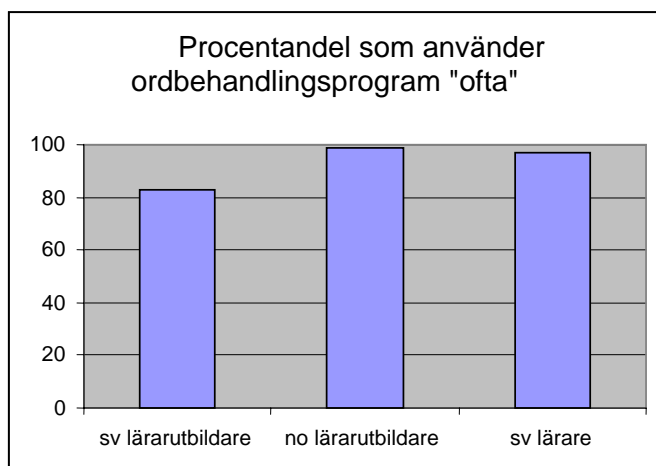

Diagram 1. Andel som använder ordbehandlingsprogram "ofta". Jämförelse mellan svenska och norska lärarutbildare, samt svenska lärare.

4.1.4 Att söka information på nätet

Ser man till hur många som "ofta", dvs 3-4 dagar i veckan eller mer, använder datorn till att söka information på nätet, så är andelarna lika stora mellan svenska lärarutbildare och svenska lärare. De norska lärarutbildarna har däremot en högre andel som ofta söker information på nätet.

Den bearbetade versionen av SUNET:s rapport visar att 73 procent av gruppen lärare regelbundet använder sig av Internet för information. Detta är ett något högre antal än bland lärarutbildarna (diagram 2) men dessa skillnader kan troligen förklaras i att varken fråga eller svarsalternativ helt överensstämmer.

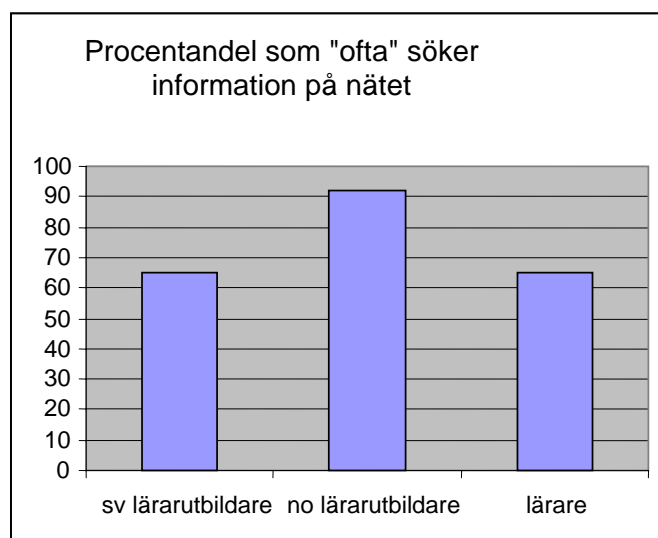

Diagram 2. Andel som "ofta" söker information på nätet. Jämförelse mellan svenska och norska lärarutbildare, samt svenska lärare.

4.1.5 Övrig användning

Webbenkäten bland svenska lärarutbildare visar också att ungefär hälften av de svarande anser sig vara mycket okunniga eller ganska okunniga i att planera och följa upp studenternas lärprocesser med stöd av digitala mappar, loggböcker eller liknande. En möjlig förklaring till detta nedslående resultat är att långt ifrån alla lärarutbildare har en tydlig bild över vad som

faktiskt menas med digitala mappar. Denna typ av användning i arbetet blir följaktligen också ganska ovanlig – 4 av 10 gör aldrig detta, ytterligare drygt 20% gör det 1-4 dagar i månaden. Lika svaga siffror redovisas på frågor om att använda IT-baserade läromedel och presentationsprogram (t.ex. PowerPoint) i arbetet.

I den norska undersökningen svarar omkring 12% att de använder PowerPoint dagligen eller nästan dagligen eller mera. 27% säger att de aldrig använder detta program. Bland de svenska lärarutbildarna är det 3% som använder programmet 5-7 dagar i veckan och 5% som gör det 3-4 dagar i veckan. 45% svarar att de aldrig använder programmet i arbetet medan motsvarande siffra för de norska lärarutbildarna är hälften så hög. 21% av norrmännen svarar att de använder ämnesrelevanta program (dvs. digitala läromedel) nästan dagligen eller mer. Omkring 24% säger att de aldrig använder sådana program. Bland de svenska lärarutbildarna är det 4% som använder sådana program 5-7 dagar i veckan och 7% som gör det 3-4 dagar i veckan. 43% svarar att de aldrig använder digitala läromedel. I nedanstående två diagram tydliggörs skillnaderna i användning mellan de svenska och norska lärarutbildarna.

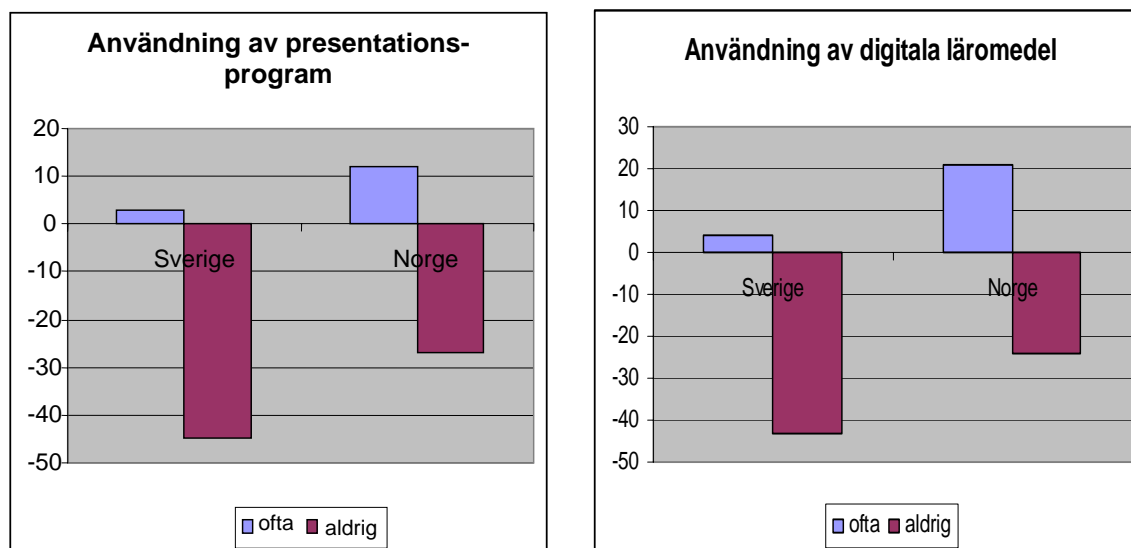

Diagram 3. Användning av presentationsprogram. Jämförelse mellan svenska och norska lärarutbildare.

Det går inte att göra några exakta jämförelser mellan den svenska och norska undersökningen eftersom svarsalternativen skiljer sig något åt, men exemplen ovan visar att ifråga om en mer avancerad IT-användning i arbetet så ser man stora skillnader mellan svenska och norska lärarutbildare.

4.1.6 IT-användning på fritiden

Om man ser till de svenska lärarutbildarnas IT-användning under fritiden så skiljer sig inte svarsmönstret från användningen i arbetet. Däremot uppger man något lägre användning. Det är t.ex. 65% som säger sig skicka e-post 3-4 dagar per vecka eller mer, 46% bifogar dokument till e-post och ca hälften söker information på Internet.

4.2 Kompetensutveckling inom IT-området för lärarutbildare

En intressant fråga är i vilken utsträckning användningen och känslan av kunnighet påverkas av om man fått kompetensutveckling eller inte? Webbenkätens fråga 7 handlar om när lärarutbildarna senast deltog i kompetensutveckling om IT.

4.2.1 När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?

En av tre lärarutbildare har aldrig deltagit i någon kompetensutveckling om IT och på 7 av lärosätena har mer än 50 procent av lärarutbildarna antingen aldrig deltagit eller så var det mer än 3 år sedan.

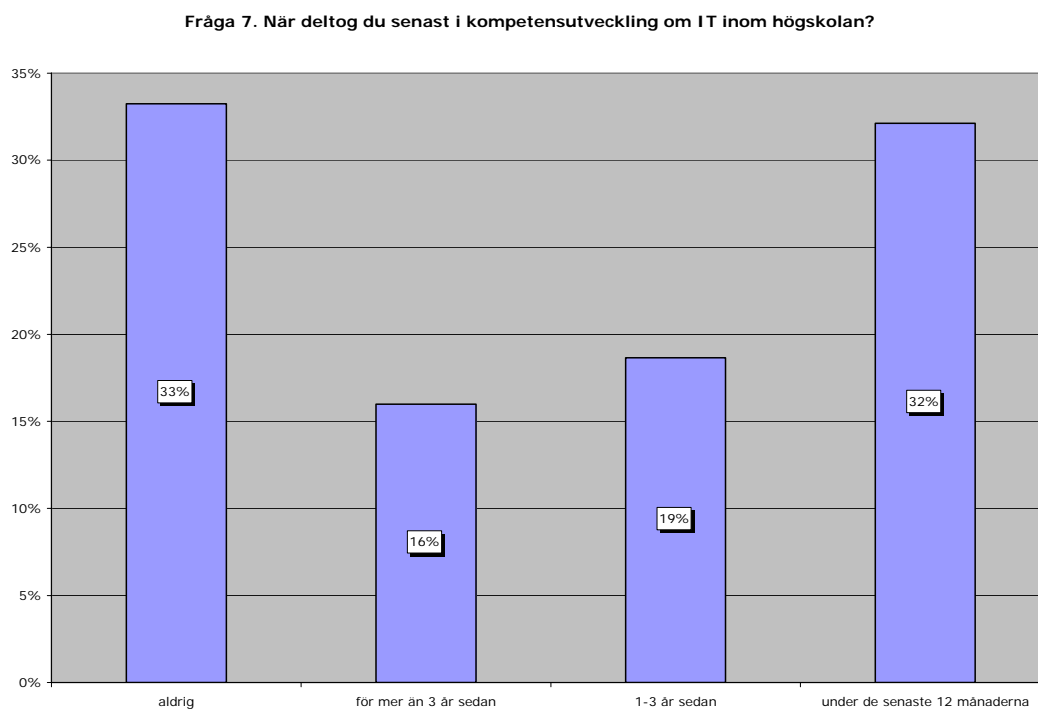

Diagram 5. När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan? Antalet svarande var 713 personer.

I tabellen nedan framgår hur resp. högskola satsat på kompetensutveckling inom IT för sina lärarutbildare.

Vilken högskola/universitet är du anställd på?	Deltagande i komp.-utveckling? Aldrig	För mer än 3 år sedan	1-3 år sedan	Under de senaste 12 månaderna
Göteborgs universitet	34%	12%	21%	33%
Högskolan Dalarna	36%	7%	21%	36%
Högskolan i Borås	31%	13%	31%	25%
Högskolan i Gävle	17%	22%	35%	26%
Högskolan i Halmstad	73%	13%	7%	7%
Högskolan i Kalmar	29%	3%	35%	32%
Högskolan i Kristianstad	35%	0%	12%	53%
Karlstads universitet	37%	13%	11%	39%
Linköpings universitet	21%	18%	4%	57%
Luleå tekniska universitet	10%	20%	20%	50%
Lärarhögskolan i Stockholm	40%	28%	20%	12%
Malmö högskola	24%	11%	23%	43%
Mitthögskolan	20%	28%	12%	40%
Mälardalens högskola	41%	0%	6%	53%
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	23%	4%	12%	62%
Södertörns högskola	67%	0%	0%	33%
Umeå universitet	34%	23%	28%	15%
Uppsala universitet	41%	31%	22%	6%
Växjö universitet	45%	10%	10%	36%
Örebro universitet	38%	29%	19%	14%
Totalt	33%	16%	19%	32%

Tabell 1. När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan sett per lärosäte? Antalet svarande var 666 personer.

Vid fem högskolor anger mer än hälften av respondenterna att de fått kompetensutveckling under de senaste 12 månaderna. Dessa är Jönköping (62%), Linköping (57%), Mälardalen (53%), Kristianstad (53%) och Luleå (50%). De lärosäten som har lägst andel svarande med kompetensutveckling under det senaste året är Uppsala (6%), Halmstad (7%), LHS (12%), Örebro (14%) och Umeå (15%).

För att tydliggöra vilka högskolor som har en hög andel lärarutbildare med färsk IT-kunskaper och tvärtom vilka som har en hög andel som aldrig fått kompetensutveckling inom IT, har vi tagit fram ett diagram som enbart visar dessa två kategorier. Det är inte ett helt rättvisande diagram eftersom mellankategorierna tagits bort, men det ger en bättre överblick än tabellen ovan.

Tabell. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Ledningen vid lärarutbildningen går i spetsen för utvecklingen av IT inom vår lärarutbildning. Belyst per lärosäte. 671 svarande.

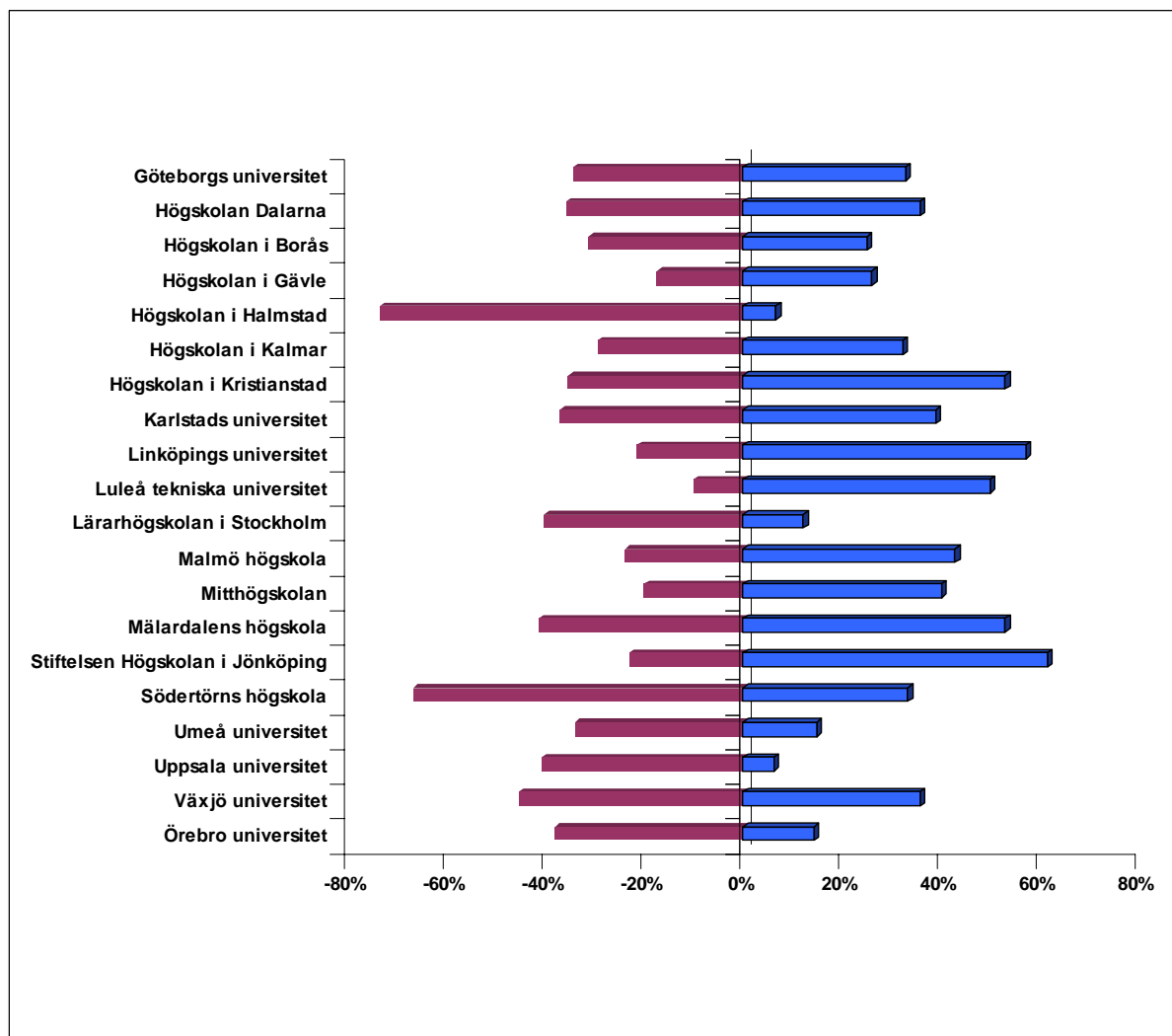

Diagram 6. När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan? Belyst per lärosäte. 666 svarande.

Man skulle kunna tro att de högskolor som har de högsta andelarna med kompetensutveckling under det senaste året, också skulle nämna detta i den självvärdering som man lämnat in till Högskoleverket i mars månad. Men en genomgång visar att det inte skrivs mycket om kompetensutveckling inom IT-området för lärarutbildarna bland dessa högskolor. Ett undantag är Jönköping. Där kan man hitta följande passus:

HLK:s IT-grupp erbjuder studenter antagna till lärarprogrammet grundläggande utbildning i Windows, Microsoft Office-tillämpningar (Word, PowerPoint) samt Internetrelaterade tekniker. Dessutom erbjuds lärare vid lärarutbildningen fortlöpande kompetensutveckling i dessa program/tillämpningar men även i programmen Excel, Access, Publisher, Photoshop och befintlig programvara för posthantering. Därutöver arrangeras kurser i videoredigering, informationssökning och källkritik på Internet. I SÄL-utbildningen (särskild lärarutbildning) serverar, underhåller och administrerar IT-gruppen utbildningsprogrammets webbplattform samt tillhandahåller undervisning i plattformrelaterade tillämpningar.

Att döma utifrån de många kommentarer eller synpunkter vi fick i webbenkäten upplever många lärarutbildare att bristande kompetens inom IT-området är en nyckelfråga som skulle

behöva högre prioritet. Bland de förslag till åtgärder som nämns återkommer förslaget om obligatorisk kompetensutveckling inom arbetstid. Så här skriver en av respondenterna: ”alla lärarutbildare borde få en grundläggande insikt i vikten av att lärarstudenterna får med sig kunskaper och genomtänkt förhållningssätt till IKT”.

Ser man till mer ämnesrelaterad kompetensutveckling, som att kontinuerligt uppdatera kunskaper inom det/de ämnen man undervisar inom, visar SUNET:s rapport om IT-användning på den svenska högskolan att 81 procent av lärarna/forskarna inom lärarutbildningen regelbundet använder sig av Internet för att hålla sig à jour (till grupperingen *regelbundet* räknas även dem som valt alternativet *någon gång per månad*).⁴ Genomsnittet för samtliga utbildningsområden är 83 procent. I detta avseende skiljer sig med andra ord inte lärarna och forskarna inom lärarutbildningen från övriga högskolelärare.

4.2.2 Effekter av kompetensutveckling

Även om det inte framgår av webbenkäten vilken typ av kompetensutveckling inom IT som man fått del av, kan det ändå vara intressant att se om det går att urskilja någon effekt på IT-användningen som en följd av att man deltagit i kompetensutveckling. Eftersom de allra flesta lärarutbildare anser sig kunniga i ordbehandling och e-post oavsett om de deltagit i kompetensutveckling eller ej, är det sannolikt mer intressant att studera effekterna av kompetensutveckling på mer avancerad IT-användning. Därför har vi gjort en korstabulering av svaren på hur kunnig man känner sig i att använda presentationsprogram och när man senast deltog i kompetensutveckling.

Tabell 2 nedan ska läsas lodrätt, dvs. kolumn för kolumn. Den visar att kompetensutveckling under det senaste året ger visst utslag i om man känner sig kunnig eller inte i PowerPoint. Men det är inte några skarpa skillnader.

	Mycket okunnig i presentationsprogram	Ganska okunnig	Varken okunnig/kunnig	Ganska kunnig	Mycket kunnig	Totalt
När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?						
aldrig	47%	29%	31%	31%	30%	33%
för mer än 3 år sedan	20%	22%	18%	10%	9%	16%
1-3 år sedan	13%	22%	20%	18%	18%	19%
under de senaste 12 månaderna	19%	26%	31%	41%	43%	32%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabell 2. Deltagande i kompetensutveckling inom IT utifrån upplevd kunnsighet i presentationsprogram. 712 svarande.

Tydligast är skillnaden i gruppen som känner sig mycket okunnig i att använda presentationsprogram. Denna grupp minskar tydligt bland dem som deltagit i kompetensutveckling någon gång under de senaste tre åren. Bland dem som känner sig mycket okunniga är det nära hälften som aldrig deltagit i kompetensutveckling. Bland de som fått kompetensutveckling under de senaste tre åren är motsvarande andel 20% eller mindre.

⁴ Användarstudier inom SUNET 2003, sid. 108.

Av tabellen framgår också att i gruppen som känner sig mycket kunnig har 43% fått kompetensutveckling under det senaste året.

I tabell 3 nedan tas utgångspunkten istället i när man deltagit i kompetensutveckling. Den ska läsas vågrätt, dvs. rad för rad.

	mycket okunnig	ganska okunnig	varken okunnig/kunnig	ganska kunnig	mycket kunnig	Totalt
När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?						
aldrig	25%	19%	18%	24%	14%	100%
för mer än 3 år sedan	23%	30%	22%	17%	9%	100%
1-3 år sedan	13%	26%	21%	25%	15%	100%
under de senaste 12 månaderna	10%	17%	18%	33%	21%	100%
Totalt	18%	21%	19%	26%	16%	100%

Tabell 3. Kunnighet i att använda presentationsprogram utifrån när personen senast deltog i kompetensutveckling inom IT. 712 svarande.

Tabell 3 visar också på en viss effekt av kompetensutveckling. Bland de som aldrig deltagit är det en fjärdedel som känner sig mycket okunniga i att använda presentationsprogram och 14% känner sig mycket kunniga – vilket kan tolkas som ett visst utslag för kompetensutveckling. Bland dem som deltagit i kompetensutveckling under det senaste året känner sig 10% mycket okunniga och 21% mycket kunniga. Andelen mycket kunniga är fortfarande ganska liten, men den är ändå större än inom de övriga grupperna.

En annan tänkbar effekt av kompetensutveckling skulle kunna vara att man ökar sin IT-användning. I tabell 4 nedan korsas svaren på deltagande i kompetensutveckling med hur ofta man använder presentationsprogram i arbetet. Tabellen ska läsas vågrätt – rad för rad.

	aldrig	1-4 dagar i månaden	1-2 dagar i veckan	3-4 dagar i veckan	5-7 dagar i veckan	Totalt
När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?						
aldrig	52%	31%	11%	4%	3%	100%
för mer än 3 år sedan	53%	31%	13%	1%	3%	100%
1-3 år sedan	45%	37%	13%	4%	1%	100%
under de senaste 12 månaderna	33%	40%	14%	8%	6%	100%
Totalt	45%	35%	12%	5%	3%	100%

Tabell 4. Hur ofta man använder presentationsprogram i arbetet utifrån när personen senast deltog i kompetensutveckling inom IT. 705 svarande.

I gruppen som aldrig deltagit i kompetensutveckling är det över hälften som aldrig använder presentationsprogram i arbetet och det är bara 3% som använder det i stort sett varje dag. Ser man till dem som deltagit i kompetensutveckling under det senaste året är det en tredjedel som aldrig använder PowerPoint. Denna grupp är med andra ord klart mindre än bland dem som aldrig deltagit i kompetensutveckling. Å andra sidan – bland dem som deltagit i kompetensutveckling under senaste året är det bara marginellt fler, 6% jämfört med 3% i gruppen som aldrig deltagit, som använder PowerPoint 5-7 dagar i veckan.

I tabell 5 utgår analysen istället från hur ofta man använder programtypen. Tabellen ska läsas lodrätt – kolumn för kolumn.

	Hur ofta använder du presentationsprogram i arbetet? Aldrig	1-4 dagar i månaden	1-2 dagar i veckan	3-4 dagar i veckan	5-7 dagar i veckan	Totalt
När deltog du senast i kompetensutveckling om IT inom högskolan?						
aldrig	39%	29%	29%	27%	26%	33%
för mer än 3 år sedan	19%	14%	16%	3%	13%	16%
1-3 år sedan	19%	20%	20%	15%	4%	19%
under de senaste 12 månaderna	23%	37%	36%	55%	57%	32%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabell 5. När deltog personen senast i kompetensutveckling inom IT utifrån hur ofta man använder presentationsprogram. 705 svarande.

Här syns ett tydligare utslag för kompetensutveckling. Bland dem som använder PowerPoint 3-4 och 5-7 dagar i veckan i arbetet har över hälften fått kompetensutveckling under det senaste året. Motsvarande andel för de som aldrig fått någon kompetensutveckling är ca en fjärdedel. Inom gruppen som aldrig använder presentationsprogram är också andelen som aldrig deltagit i kompetensutveckling klart störst.

Slutsatsen av detta resonemang är att kompetensutveckling tycks ge en viss påverkan på användningen av presentationsprogram, men den kan inte sägas vara kraftig. Det bör framhållas i detta sammanhang att enkäten inte ger någon information om vilken typ av kompetensutveckling som lärarutbildarna fått, om utbildningen innefattat handhavande av presentationsprogram eller ej. Det är också möjligt många individer inom gruppen som aldrig fått någon kompetensutveckling om IT självmant valt bort möjlighet då de redan tillägnat sig kompetensen på annat håll.

I tidigare undersökningar har det framkommit att arbetet med distansutbildningskurser varit en drivkraft för pedagogisk förnyelse inom högskolan.⁵ Därför kan det vara av intresse att se om det finns några skillnader i IT-kunnandet mellan de lärare som deltagit i distansutbildning och övriga.

	Hur ofta använder du presentationsprogram i arbetet? Aldrig	1-4 dagar i månaden	1-2 dagar i veckan	3-4 dagar i veckan	5-7 dagar i veckan	Totalt
Har du som lärare medverkat i distansutbildning med hjälp av IT?						
Ja	36%	37%	16%	6%	5%	100%
Nej	55%	32%	7%	4%	1%	100%
Totalt	45%	35%	12%	5%	3%	100%

⁵ "ITi högskolan", Metamatrix rapport till ITPS (2003), sid. xx

Tabell 6. Hur ofta man använder presentationsprogram i arbetet utifrån om personen medverkat i distansutbildning med hjälp av IT.

Av tabellen framgår att andelen som aldrig använder PowerPoint är betydligt lägre bland dem som deltagit i distansutbildning. Man ser också en viss skillnad bland de flitiga användarna, även om den inte är speciellt stor. Skillnaderna är intressanta men det bör påpekas att man inte kan uttala sig om orsakssambanden utifrån denna korstabulering. Vi vet inte om det är redan kunniga lärare som deltagit i distansundervisning eller om de lärt sig mer om IT medan de undervisat per distans.

Det kan också vara av intresse att se om det finns några skillnader i användningen mellan olika högskolor, t.ex. om man kan se en högre användning på högskolor där fler av lärarutbildarna deltagit i kompetensutveckling. Om man jämför de fem orter som satsat mest på kompetensutveckling utifrån vad lärarna svarar på hur ofta de använder presentationsprogram i arbetet så framkommer inget tydligt mönster i användningen.

	Andel som använder presentationsprogram 3-4 dagar eller mer
Högskolor som satsat mest på kompetensutveckling	
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	8%
Linköpings universitet	21%
Mälardalens högskola	11%
Högskolan i Kristianstad	16%
Luleå tekniska universitet	10%

Tabell 7. Andel som använder presentationsprogram 3-4 dagar i veckan eller mer. Belyst utifrån lärosäte som satsar mest på kompetensutveckling.

I Jönköping är det 8% som svarar att de använder presentationsprogram 3-4 dagar eller mer, i Linköping 21% (vilket är näst högst), i Mälardalen 11%, i Kristianstad 16% och i Luleå 10%. Detta ska jämföras med de lärosäten som hade lägst andelar av lärarutbildarna med kompetensutveckling från det senaste året som Uppsala där 9% säger sig använda presentationsprogram 3-4 dagar i veckan eller mer, i Halmstad 14%, på LHS 5%, Örebro 0% och i Umeå 10%.

	Andel som använder presentationsprogram 3-4 dagar eller mer
Högskolor som satsat minst på kompetensutveckling	
Uppsala universitet	9%
Högskolan i Halmstad	14%
Lärarhögskolan i Stockholm	5%
Örebro universitet	0%
Umeå universitet	10%

Tabell 8. Andel som använder presentationsprogram 3-4 dagar i veckan eller mer. Belyst utifrån de lärosäten som satsat minst på kompetensutveckling.

Man kan möjligen ana en något högre användning av presentationsprogram på de högskolor som satsat mest på kompetensutveckling, men tendensen är svag och inte helt entydig.

4.2.3 Kompetensutveckling och IT-attityder

Om man ser till de högskolor som redovisar högst andelar som säger sig vara ganska positiva eller mycket positiva till att använda Internet i sin undervisning, så finns det totalt sju lärosäten med svarsandelar över 80%. Mitthögskolan ligger högst, därefter Uppsala, Dalarna och Linköping.

	Positiva och mycket positiva till att använda Internet i undervisningen	Andel som deltagit i kompetensutveckling under de senaste 12 månaderna
Mitthögskolan	92%	40%
Uppsala universitet	87%	6%
Högskolan i Dalarna	86%	36%
Linköpings universitet	86%	57%
Högskolan i Kalmar	85%	32%
Malmö högskola	85%	43%
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	81%	62%

Tabell 9. Andel som deltagit i kompetensutveckling under de senaste 12 månaderna , samt andel som är positiva och mycket positiva till att använda Internet i undervisningen.

De mest negativa siffrorna, dvs. högst andelar som svarat att de är ganska negativa eller mycket negativa är Halmstad, Kristianstad, Luleå och Gävle.

	Negativa eller mycket negativa till att använda Internet i undervisningen	Andel som deltagit i kompetensutveckling under de senaste 12 månaderna
Högskolan i Halmstad	20%	7%
Högskolan i Kristianstad	10%	53%
Luleå teknisk universitet	10%	50%
Högskolan i Gävle	9%	26%

Tabell 10. Andel som deltagit i kompetensutveckling under de senaste 12 månaderna , samt andel som är negativa och mycket negativa till att använda Internet i undervisningen.

Om man jämför detta med hur stora andelar på dessa högskolor som deltagit i kompetensutveckling under det senaste året, så framträder inget tydligt mönster.

Den slutsats man kan dra från avsnitten 4.2.2 och 4.2.3 är att det går att se en viss påverkan på användningen som en effekt av kompetensutveckling. Den syns tydligast i att lägstanivån höjs – dvs. det blir färre som svarar att de aldrig använder en programtyp. Däremot framträder ingen tydlig effekt för hela högskolor som en följd av större insatser för kompetensutveckling. Man tycks med andra ord kunna dra slutsatsen att effekterna så att säga stannar på individuell nivå – att det i hög grad beror på individen om det blir någon bestående effekt av kompetensutvecklingen eller inte. En djärv slutsats är att frånvaron av stödstrukturer och frånvaron av förändringar av organisatoriskt eller annat slag på högskolan, gör insatserna för kompetensutveckling mer beroende av individens förändringsvilja.

Vid frågor om lärarutbildarna anser att de behöver kompetensutveckling så får genomgående det mittersta svarsalternativet ”till viss del” flest svar. Visst utslag, i meningen att lärarutbildarna menar sig behöva mer kompetensutveckling, får delfrågorna om utveckling av digitala läromedel, planering och genomförande av distansundervisning och annan undervisning där IT är en integrerad del.

4.2.4 Hur bör kompetensutvecklingen utformas?

En fråga i webbenkäten gäller formen av kompetensutveckling – om det t.ex. är genom kurser eller mer personlig handledning som man helst vill lära sig mer. Här är utslaget mycket tydligt – lärarutbildarna vill på egen hand eller tillsammans med kollegor få tid att söka sig fram eller att få göra detta under sakkunnig men personlig vägledning. Det är också intressant att notera att de svenska lärarutbildarna har betydligt starkare dragning åt dessa former av kompetensutveckling jämfört med sina norska kollegor. Minst positiva är svenskarna till externt utformade kurser.

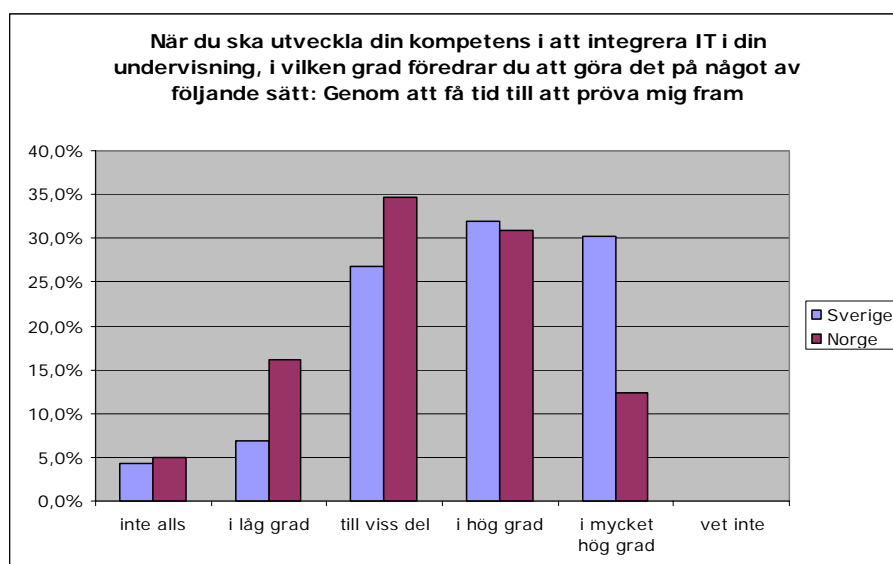

Diagram 7. När du ska utveckla din kompetens i att integrera IT i din undervisning, i vilken grad föredrar du att göra det på något av följande sätt: Genom att få tid till att pröva mig fram. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 702 i den svenska och 837 i den norska studien.

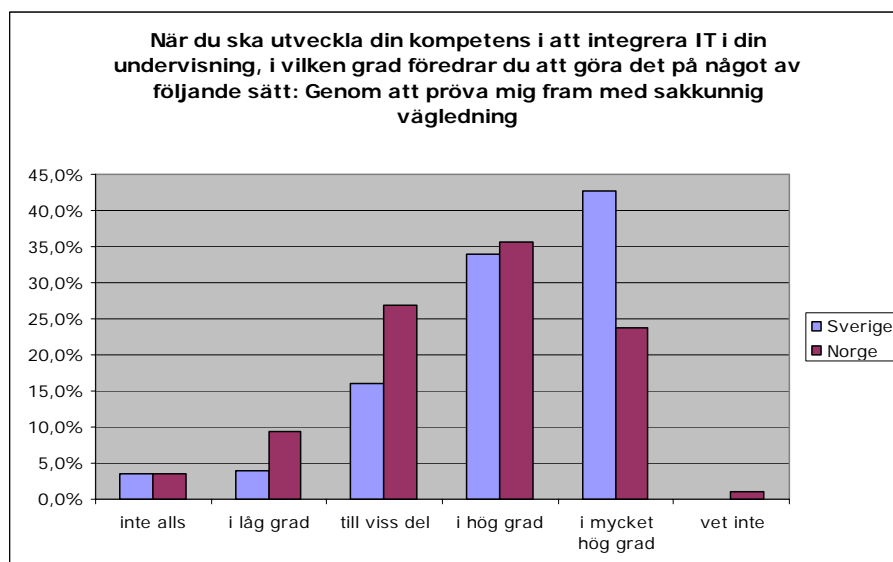

Diagram 8. När du ska utveckla din kompetens i att integrera IT i din undervisning, i vilken grad föredrar du att göra det på något av följande sätt: Genom att pröva mig fram med sakkunnig vägledning. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 717 i den svenska och 837 i den norska studien.

4.3 IT-användning i undervisningen

Den i det här sammanhanget viktigaste aspekten av IT-användningen är hur mycket lärarutbildarna integrerar IT i sin undervisning. Svaren på frågan om IT-integration i den egna undervisningen speglar ganska väl de tidigare svaren om hur man upplever sin kompetens och hur ofta man använder olika programtyper. Svartalernativet i mitten – ”till viss del” – får flest svar. Svaren i den norska undersökningen ligger nära de svenska.

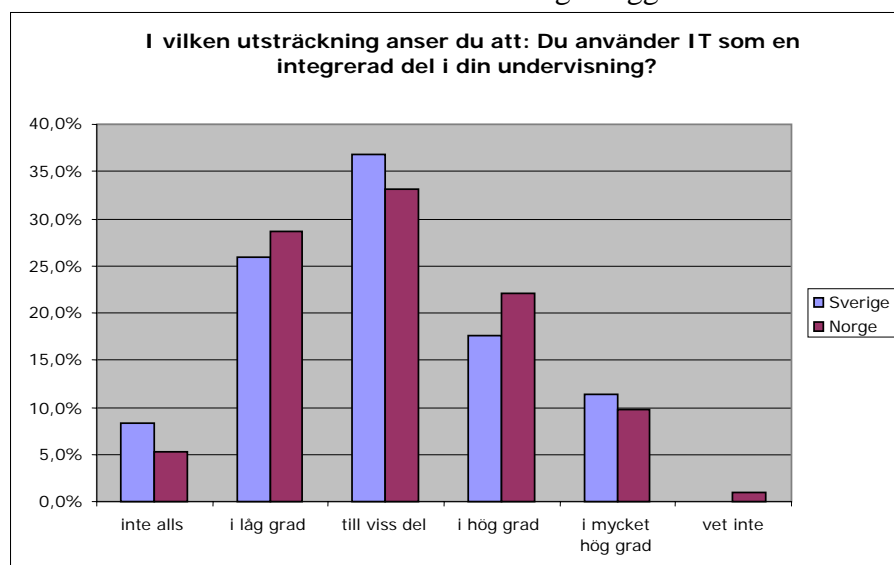

Diagram 9. I vilken utsträckning anser du att: Du använder IT som en integrerad del i din undervisning? Jmf svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 729 i den svenska och 843 i den norska studien.

Svarsmönstren i den norska och den svenska undersökningen är tämligen likartade även i andra näraliggande frågor. Det gäller t.ex. frågor om man har ändrat sina undervisningsmetoder eller om ens egen lärarroll förändrats som en följd av informationsteknikens införande. Även här är ”till viss del” det vanligaste svaret.

De svenska lärarutbildarnas uppfattning om sin egen IT-användning visar att de inte anser sig vara innovativa i denna del av sitt arbete. Endast omkring 15% svarar att de i hög grad eller i mycket hög grad använder IT på nya och innovativa sätt. Däremot svarar omkring 60% att de inte alls eller i låg grad är innovativa.

Nästan hälften av de svenska lärarutbildarna säger att de inte alls eller i låg grad undervisar studenterna om hur de pedagogiskt ska kunna integrera IT i sitt framtida arbete. Det är bara omkring 15% tycker sig göra detta i hög grad eller mycket hög grad. Bland de norska lärarutbildarna är motsvarande siffra ungefär 25%, medan andelen som svarar att de inte alls undervisar om detta är betydligt lägre än i Sverige.

Den låga IT-användningen bekräftas av SUNET användarstudie där 30% uppger att de aldrig använder Internet i undervisningen (notera dock att enbart Internetanvändningen efterfrågades, inte IT-användningen).

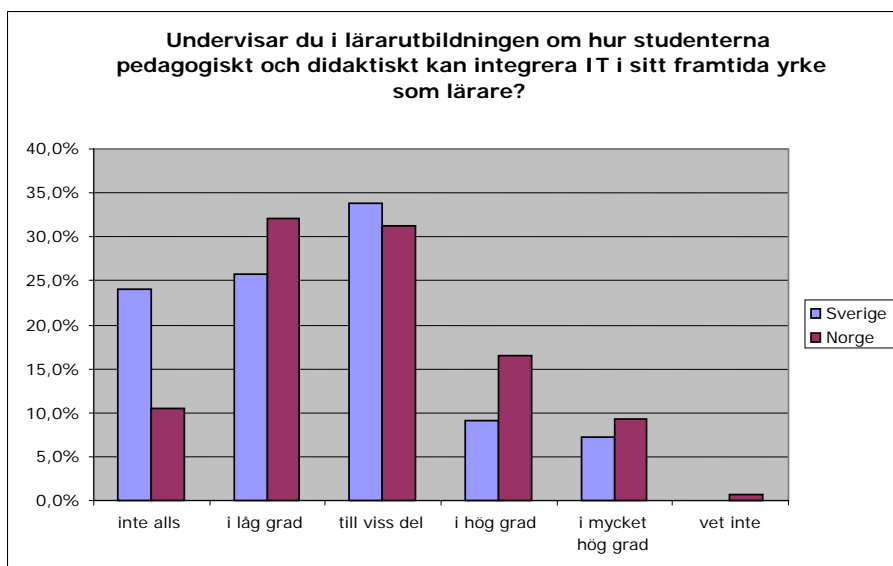

Diagram 10. Undervisar du i lärarutbildningen om hur studenterna pedagogiskt och didaktiskt kan integrera IT i sitt framtida yrke som lärare? Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 714 i den svenska och 850 i den norska studien.

Det är intressant att svarmönstren mellan Sverige och Norge skiljer sig åt så mycket i denna fråga jämfört med den tidigare frågan om man använder IT som en integrerad del i sin undervisning. Man kan tycka att dessa frågor hänger nära samman – om man använder IT som en integrerad del av sin undervisning så blir undervisning om hur studenterna kan använda IT, en naturlig del. Men det svenska svarmönstret visar på en annan uppfattning. Medan det är 29% av de svenska lärarutbildarna som svarar att de i hög grad eller i mycket hög grad använder IT som integrerad del av sin undervisning, svarar omkring 16% att de i hög grad eller mycket hög grad undervisar studenterna om detta. I den norska undersökningen ligger svaren runt 25% resp. 28% på dessa frågor.

De svenska lärarna anser sig dock använda IT i utvärdering och examination i något högre utsträckning än de norska – 30% i Sverige gör detta i hög grad eller mycket hög grad medan motsvarande siffra är omkring 18% i Norge. Det bör dock noteras att svarsalternativet ”vet ej” inte fanns med i den svenska undersökningen.

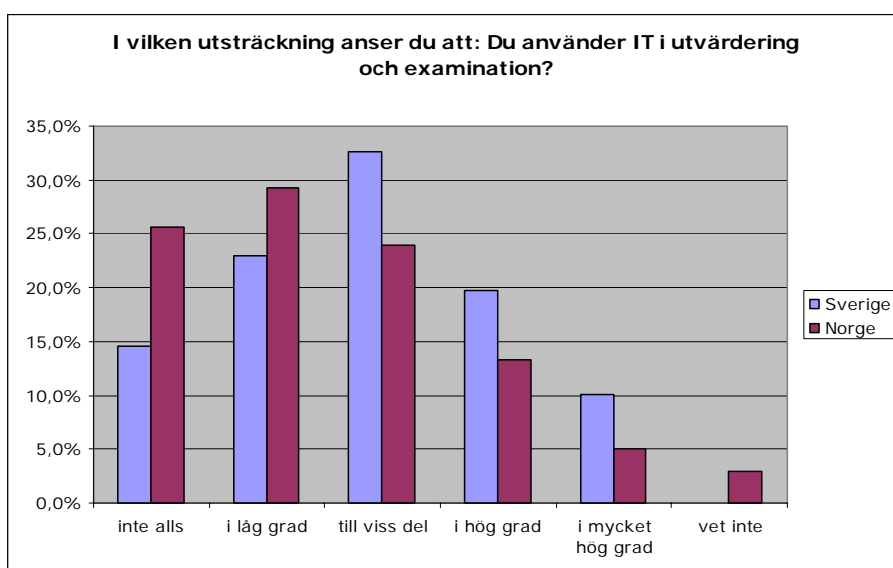

Diagram 11. I vilken utsträckning anser du att: Du använder IT i utvärdering och examination? Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 730 i den svenska och 843 i den norska studien.

4.3.1 Lärarutbildare och svenska lärare

Det kan också vara av intresse att studera om lärarutbildarnas attityder liknar eller skiljer sig från lärarna i ungdomsskolan. En jämförelse utifrån KK-stiftelsen attitydundersökning visar på likheter och olikheter.

Allmän inställning till att använda Internet i undervisningen

- 77 % av lärarutbildarna är positiva till att använda Internet i undervisningen,
- motsvarande siffra hos lärarna är 73 %.⁶

Skillnaden mellan lärarutbildarnas och lärarnas inställning är obetydlig. Gymnasielärarna är mer positiva än lärarna på grundskolan, 78% respektive 69%, vilket möjligen kan ha sin grund i att detta verktyg är mer användbart i gymnasieskolan.

Nyttan av datorn som pedagogiskt verktyg i undervisningen

- Bland lärarutbildarna är det 59 % som tycker att de har ganska eller mycket stor nytta av datorn i undervisningen, jämfört med 53 % för lärarna. Bland gymnasielärarna anser 63% att de har stor eller ganska stor nytta av datorn, medan 44% av grundskolelärarna anser detta.
- Lärarstudien visar att antalet positiva lärare stadigt ökar från år till år, samt att den grupp som anser sig ha liten eller mycket liten nytta stadigt minskar.

En fråga där åsikterna går isär är dock hur man värderar kunskaperna i IT som lärarutbildningen gett. Medan lärarutbildarna genomgående tror att studenterna i olika avseenden kommer att kunna integrera IT i sitt framtida yrke som lärare, så är tre av fyra av de lärare som avslutat sina studier efter 1997 missnöjda med de kunskaper de fick med sig från lärarutbildningen.

4.4 Beskrivning av den egna institutionen

En annan typ av fråga där man kan jämföra svaren mellan Sverige och Norge handlar om att lärarutbildarna uppmanas beskriva situationen vid lärarutbildningen i olika avseenden. Här framkommer påfallande stora skillnader mellan länderna. Så anser t.ex. de norska lärarutbildarna att de norska studenterna är betydligt mera positivt inställda till att integrera IT i undervisningen än de svenska.

⁶ KK-stiftelsen: IT i skolan 2003, sid 28.

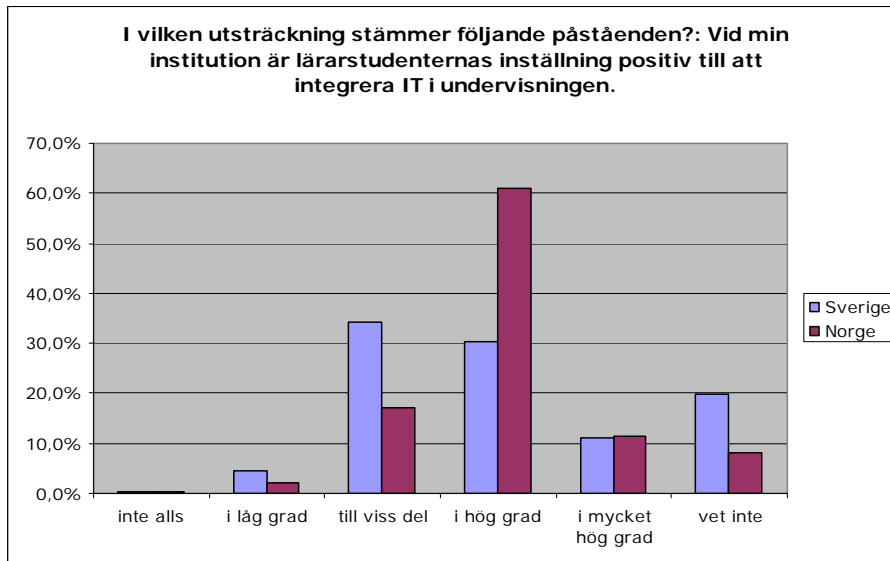

Diagram 12. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Vid min institution är lärarstudenternas inställning positiv till att integrera IT i undervisningen. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 727 i den svenska och 832 i den norska studien.

Bryter man ner denna delfråga och ser hur man svarat på de olika högskolorna så har Uppsala den mest positiva synen på sina studenter tillsammans med Mitthögskolan, Borås och Malmö. Men svaren från Borås är mycket polariserade – de har samtidigt den klart högsta andelen negativa svar.

Beskrivningen av kollegorna ger ett likartat mönster – normmännen har en mer positiv bild av sina kollegors IT-inställning än svenskarna:

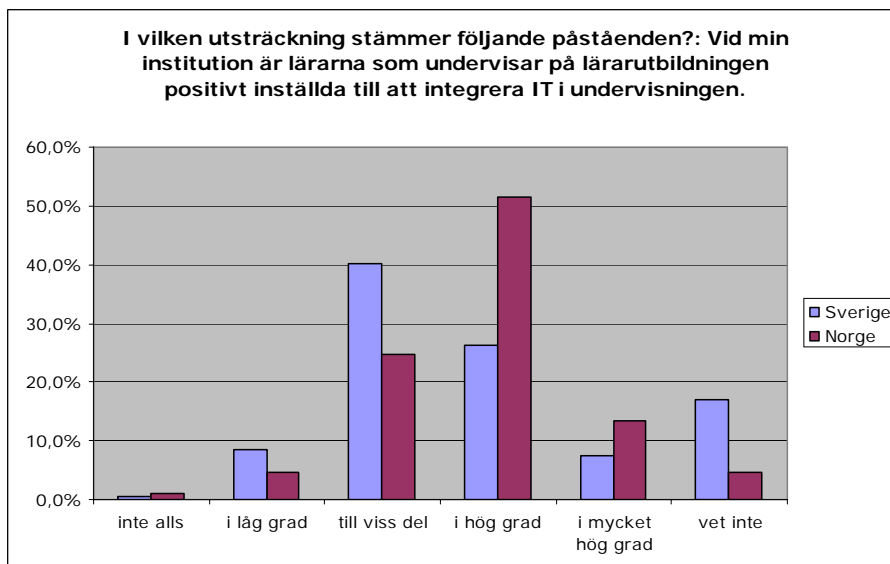

Diagram 13. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Vid min institution är lärarna som undervisar på lärarutbildningen positivt inställda till att integrera IT i undervisningen. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 727 i den svenska och 832 i den norska studien.

Bryter man ner de svenska svaren efter högskola så visar sig några lärosäten avvika positivt från de andra, som Kalmar, Dalarna, Luleå, Malmö, Umeå och i någon mån Uppsala. Vid dessa högskolor har lärarutbildarna en mer positiv syn på sina kollegor. Gävle å andra sidan

avviker negativt – där är uppfattningen om de egna kollegorna som mest negativ. Men den stora andelen svar i kategorin ”vet ej” (17%) bör noteras här.

De svenska lärarutbildarnas syn på den egna ledningen är inte heller tillnärmelsevis lika positiv som de norska.

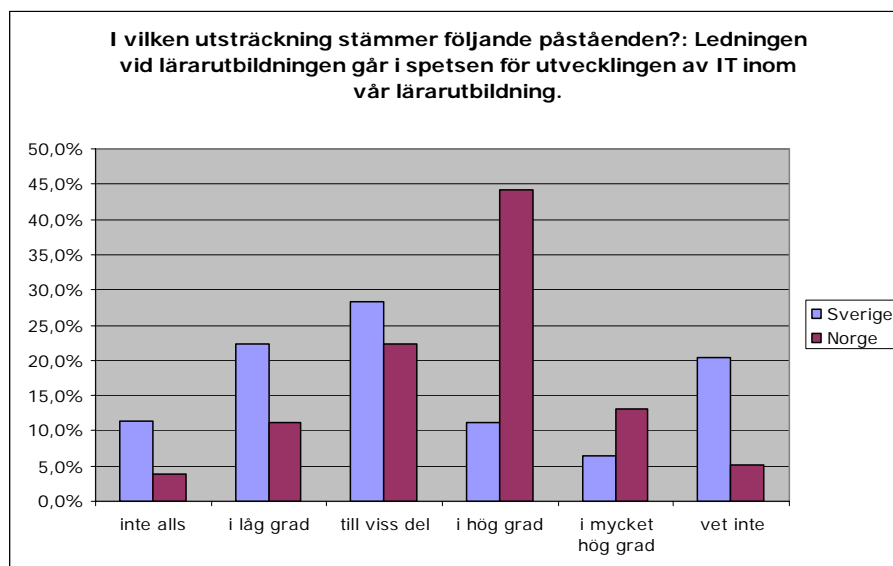

Diagram 14. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Ledningen vid lärarutbildningen går i spetsen för utvecklingen av IT inom vår lärarutbildning. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 719 i den svenska och 833 i den norska studien.

Det är sammantaget omkring en tredjedel (34%) av de svenska lärarutbildarna som svarar att ledningen vid lärarutbildning inte alls eller i låg grad går i spetsen för IT-utvecklingen inom institutionen. Med tanke på att det finns många studier som visar hur avgörande ledningens roll är för att genomföra förändringar, så är denna siffra oroande. Medan omkring 17% av de svenska lärarutbildarna svarar att ledningen i hög grad eller mycket hög grad går i spetsen, så är motsvarande siffra för Norge omkring 57%!

Lärosäte	inte alls/i låg grad	till viss del	i hög eller mycket hög grad	vet inte
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	19%	27%	43%	12%
Uppsala universitet	12%	33%	42%	12%
Högskolan i Kalmar	33%	15%	33%	18%
Luleå tekniska universitet	10%	30%	30%	30%
Mitthögskolan	24%	32%	28%	16%
Högskolan i Borås	50%	19%	25%	6%
Högskolan Dalarna	50%	21%	21%	7%
Malmö högskola	17%	45%	21%	16%
Örebro universitet	38%	24%	19%	19%
Linköpings universitet	41%	38%	17%	3%
Växjö universitet	29%	26%	17%	29%
Umeå universitet	36%	36%	15%	13%
Högskolan i Kristianstad	47%	18%	12%	24%
Lärarhögskolan i Stockholm	40%	30%	11%	19%
Mälardalens högskola	31%	16%	11%	42%
Karlstads universitet	38%	25%	10%	28%
Högskolan i Halmstad	40%	7%	7%	47%
Högskolan i Gävle	59%	18%	5%	18%

Göteborgs universitet	43%	18%	4%	34%
Södertörns högskola	67%	0%	0%	33%
Totalt	34%	28%	18%	21%

Tabell 11. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Ledningen vid lärarutbildningen går i spetsen för utvecklingen av IT inom vår lärarutbildning. Listat per lärosäte som angett mest positiva svar. 671 svarande.

Lärosäte	inte alls/i låg grad	till viss del	i hög eller mycket hög grad	vet inte
Södertörns högskola	67%	0%	0%	33%
Högskolan i Gävle	59%	18%	5%	18%
Högskolan i Borås	50%	19%	25%	6%
Högskolan Dalarna	50%	21%	21%	7%
Högskolan i Kristianstad	47%	18%	12%	24%
Göteborgs universitet	43%	18%	4%	34%
Linköpings universitet	41%	38%	17%	3%
Lärarhögskolan i Stockholm	40%	30%	11%	19%
Högskolan i Halmstad	40%	7%	7%	47%
Örebro universitet	38%	24%	19%	19%
Karlstads universitet	38%	25%	10%	28%
Umeå universitet	36%	36%	15%	13%
Högskolan i Kalmar	33%	15%	33%	18%
Mälardalens högskola	31%	16%	11%	42%
Växjö universitet	29%	26%	17%	29%
Mitthögskolan	24%	32%	28%	16%
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	19%	27%	43%	12%
Malmö högskola	17%	45%	21%	16%
Uppsala universitet	12%	33%	42%	12%
Luleå tekniska universitet	10%	30%	30%	30%
Totalt	34%	28%	18%	21%

Tabell 12. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Ledningen vid lärarutbildningen går i spetsen för utvecklingen av IT inom vår lärarutbildning. Listat per lärosäte som angett mest negativa svar. 671 svarande.

Ser man till svaren på enskilda högskolor så kommer de mest positiva svaren (tabell 9) från Jönköping och Uppsala, följda av Kalmar och Luleå. Inget lärosäte kommer ens i närheten av den höga norska siffran. I Jönköping, som har de mest positiva svaren, är det sammanlagt 43% som i hög grad eller mycket hög grad instämmer i påståendet att ledningen går i spetsen. De mest negativa svaren (tabell 10) å andra sidan kommer från Gävle, Dalarna och Borås. Om man jämför dessa åsikter från lärarutbildarna med vad högskolorna skriver i de självvärderingar de lämnat in till Högskoleverket, så återfinns intressant nog både Dalarna och Borås bland dem som uttryckt sig mest offensivt runt den IT-undervisning man bedriver. Så skriver t.ex. Högskolan i Borås:

”Att studenterna skall tillägna sig både grundläggande färdigheter och fördjupade kunskaper i IKT är ett av de lokala målen i utbildningsplanen. IKT som pedagogiskt verktyg finns med i de flesta kurserna och mer accentuerat i några.”

Av de tre högskolor som uttryckte sig mest självkritiskt – Lärarhögskolan i Stockholm, Malmö och Göteborg, så tycks lärarutbildarna instämma i att ledningen visar bristande IT-intresse i två av fallen, nämligen Göteborg och Lärarhögskolan. I Malmö däremot, tycker 21% av personalen att ledningen i hög grad eller mycket hög grad går i spetsen, vilket är högre än medeltalet för samtliga högskolor.

Men samtidigt som de svenska lärarutbildarna är mycket mer kritiska till sina institutionsledningar än normmännen, så tycks de i större utsträckning se frågan om IT-integration i undervisningen som en individuell fråga för den enskilde läraren. Svenskarna protesterar i mindre utsträckning mot detta påstående än de norska lärarutbildarna.

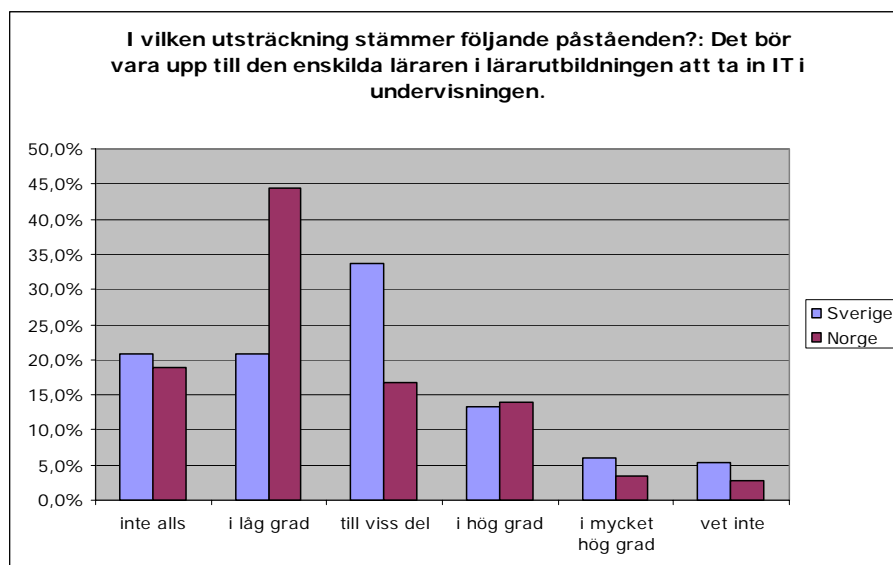

Diagram 15. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Det bör vara upp till den enskilda läraren i lärarutbildningen att ta in IT i undervisningen. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 717 i den svenska och 833 i den norska studien.

Samma mönster går igen när påståendet gäller att det är studentens egen uppgift att integrera IT i sin utbildning.

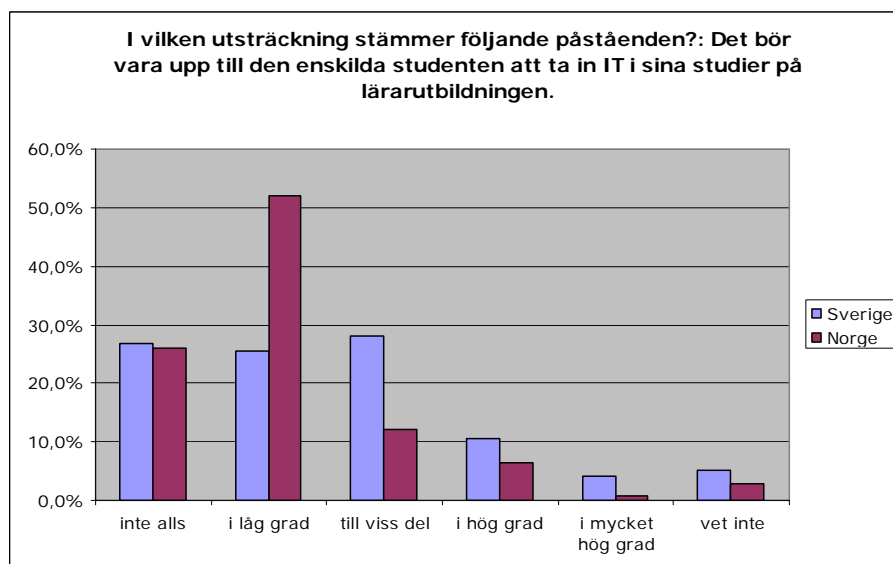

Diagram 16. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Det bör vara upp till den enskilda studenten att ta in IT i sina studier på lärarutbildningen. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 715 i den svenska och 833 i den norska studien.

Lärarutbildarna i vårt land tycks i större grad anse att det är deras ensak hur undervisningen bedrivs och vilka krav som kan ställas på deras undervisning. Detta innebär sannolikt att det kommer att vara svårare att initiera förändringar i lärarnas undervisningsmetoder eller att

ställa krav på sådana förändringar uppifrån i Sverige. Men de mer positiva svaren i Norge kan också bero på att de var mitt i en IT-satsning som initierats av departementet, när undersökningen gjordes. Man var i många fall redan mitt i en förändring.

4.5 IT i kursplanerna

Den analys av kursplaner inom den svenska lärarutbildningen som genomfördes i Delstudie 1 visade tydligt dels att IT-inslagen var tämligen få och dels att kursplanernas utformning var kortfattad och standardiserad. Det var sällsynt med utförliga beskrivningar av undervisningens mål och syften och framför allt hur undervisningen skulle genomföras. Det är därför knappast förvånande att omkring hälften av de svenska lärarutbildarna svarar att de inte alls eller i låg grad håller med om påståendet att kursplanerna tydligt beskriver hur IT ska användas i undervisningen.

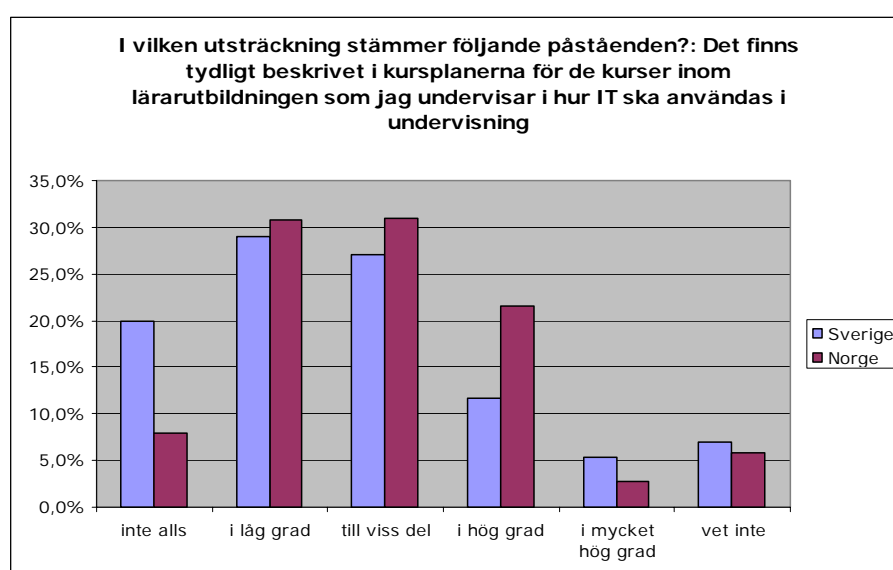

Diagram 17. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden?: Det finns tydligt beskrivet i kursplanerna för de kurser inom lärarutbildningen som jag undervisar i hur IT ska användas i undervisning Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 719 i den svenska och 832 i den norska studien.

Att de norska svaren är mer positiva kan säkert ha sin förklaring i att ett av målen med den norska IT-satsningen var att kursplanerna skulle ges tydligare mål och beskrivningar. Någon större genomgång av de norska kursplanerna har inte gjorts. Däremot har vi tittat på utbudet av kurser och granskat kursplanerna från fyra (Oslo, Agder, Ostfold och Vestfold) av de högskolor som deltog i den norska undersökningen. Denna genomgång visar att samtliga högskolor arrangerar en specifik kurs i ämnet IKT och lärande. I två av fallen framgår det att kurser är om 30 poäng. Det är intressant att notera att vid ett av lärosätena ska alla blivande lärare genomgå ett prov i IT-kunskaper under första terminen.

Nedan åskådliggörs svaren på påståendet att ”det är tydligt i kursplanerna för de kurser jag undervisar i, hur IT ska användas i undervisningen”. I diagrammet har svaren ”inte alls” och ”i låg grad” lagts samman under ”nej” liksom svaren ”i hög grad” och ”i mycket hög grad” i ”ja”. Borås och Umeå framstår som de högskolor som har lägst andel negativa svar och samtidigt en hög andel positiva svar. Kristianstad och Dalarna har inga positiva svar (inte heller Södertörn men där är antalet svarande för lågt för att kunna tas hänsyn till.) Örebro, Halmstad och Göteborg har också en kraftigt negativ balans i svaren.

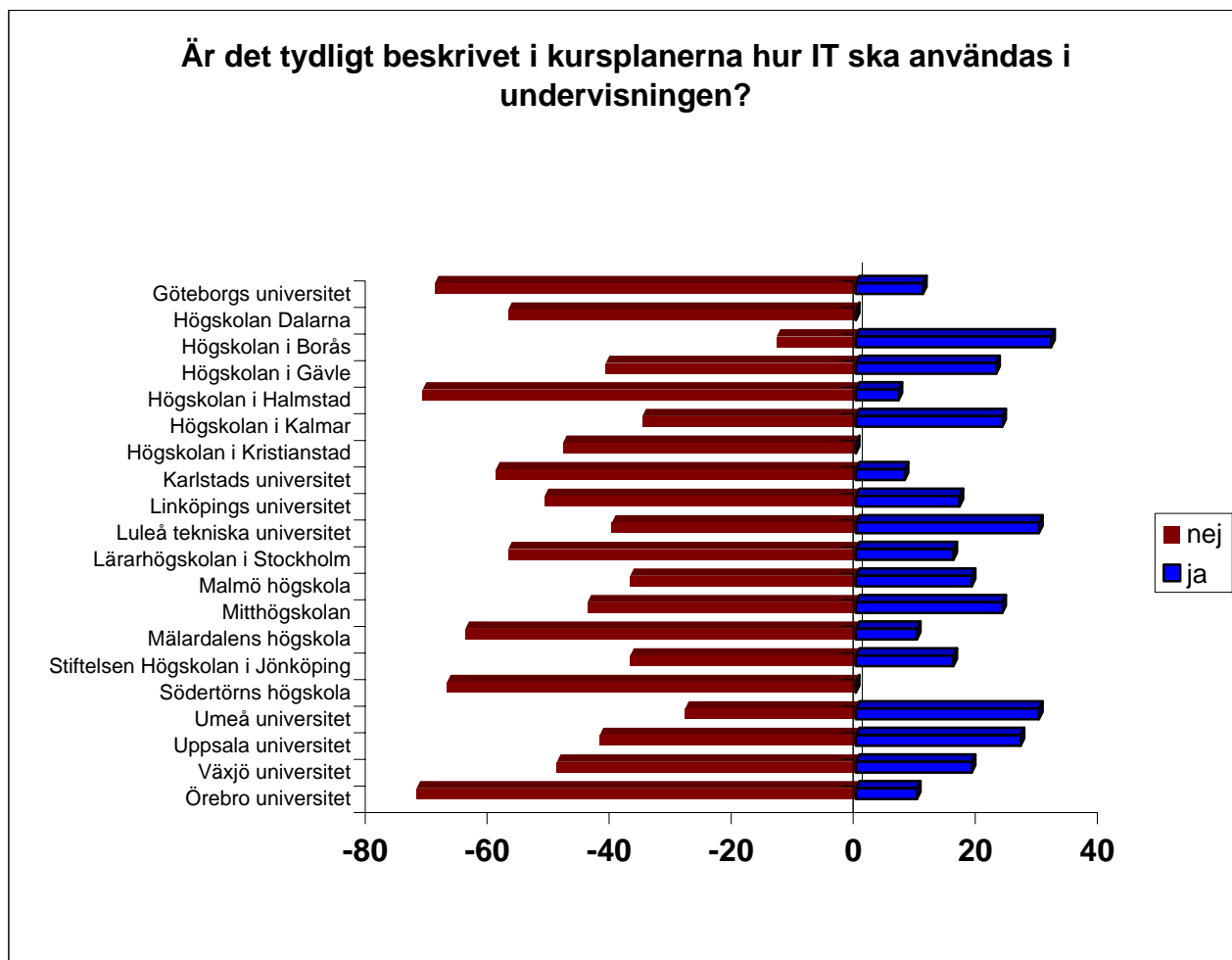

Diagram 18. Är det tydligt beskrivet i kursplanerna hur IT ska användas i undervisningen. Per lärosäte.

Än en gång är det svårt att se några tydliga mönster i svaren, t.ex. om man jämför med vilka högskolor som har högst andelar som deltagit i kompetensutveckling under de senaste året finns det inget som tyder på ett samband (diagram 19).

Är det tydligt beskrivet i kursplanerna hur IT ska användas i undervisningen/Kompetensutveckling

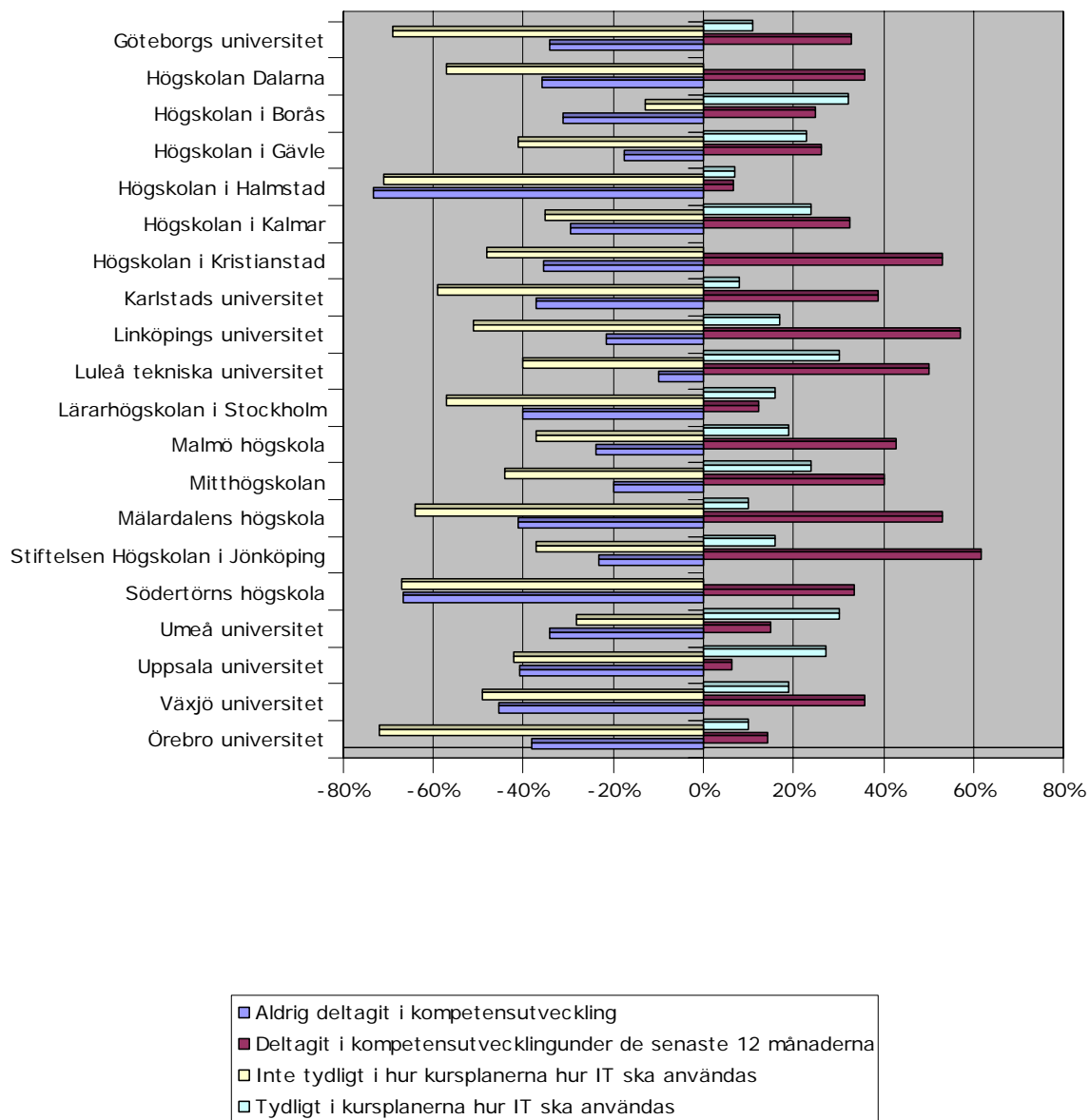

Diagram 19. Är det tydligt beskrivet i kursplanerna hur IT ska användas i undervisningen jämfört med om man fått kompetensutveckling. Per lärosäte.

I webbenkäten finns en delfråga med näraliggande formulering som i den förra frågan. Den lyder: ”Det är tydligt för alla vid min institution som undervisar på lärarutbildningen vad som är syftet med att använda IT i undervisningen”. Ser man till svaren från enskilda högskolor här så kommer de mest instämmande och positiva svaren från Luleå, Malmö, Jönköping och Umeå. De minst instämmande och mest negativa svaren kommer delvis från Jönköping som alltså har ett ganska polariserat svarsmönster, samt Göteborg och Mälardalen. Detta kan

jämföras med den analys av lärosätenas utbildningsplaner som genomfördes i Delstudie 1. Eftersom utbildningsplanen är tänkt att klargöra när, hur och varför IT kommer in i lärarutbildningen, så borde de högskolor som har tydliga och ambitiösa skrivningar om IT i utbildningsplanen, kunna jämföras med lärarutbildarnas svar på frågan ovan. I Delstudie 1 framstod Borås, Jönköping, Linköping, Uppsala och Växjö som mest ambitiösa. Som minst intresserade av IT-frågorna framstod Gävle, Malmö, Göteborg, Karlstad, Umeå och Örebro. Det är intressant att notera att Kristianstad, som har antagit en speciell IT-plan som kopplats till utbildningsplanen och som anger hur studenternas IT-kunskaper och IT-användning ska öka för varje år, inte har någon hög andel svarande som anger att syftet med att använda IT i utbildningen är tydligt. En tredjedel av de svarande från Kristianstad svarar ”vet ej”.

Överensstämmelsen mellan dessa undersökningar är inte speciellt god i den ”positiva” gruppen – endast Jönköping förekommer bland de främsta i båda undersökningarna. Överensstämmelsen är något bättre på den negativa sidan – där bl.a. Göteborg återfinns.

4.6 Bilden av studenternas kompetens

I webbenkäterna ombads lärarutbildarna både i Norge och Sverige att ge sin syn på studenternas IT-kompetens och vad man tror att de kommer att klara i sitt framtida yrke som lärare. Det är tydligt från de tre delfrågor som redovisas nedan att de svenska lärarutbildarna genomgående har en mer positiv bild av studenternas kunskaper än de norska.

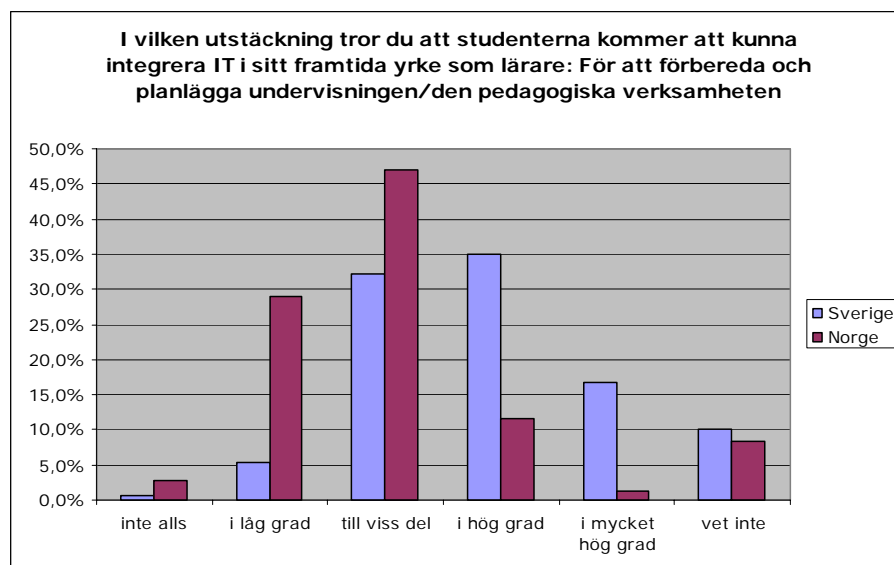

Diagram 20. I vilken utstäckning tror du att studenterna kommer att kunna integrera IT i sitt framtida yrke som lärare: För att förbereda och planlägga undervisningen/den pedagogiska verksamheten. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 716 i den svenska och 834 i den norska studien.

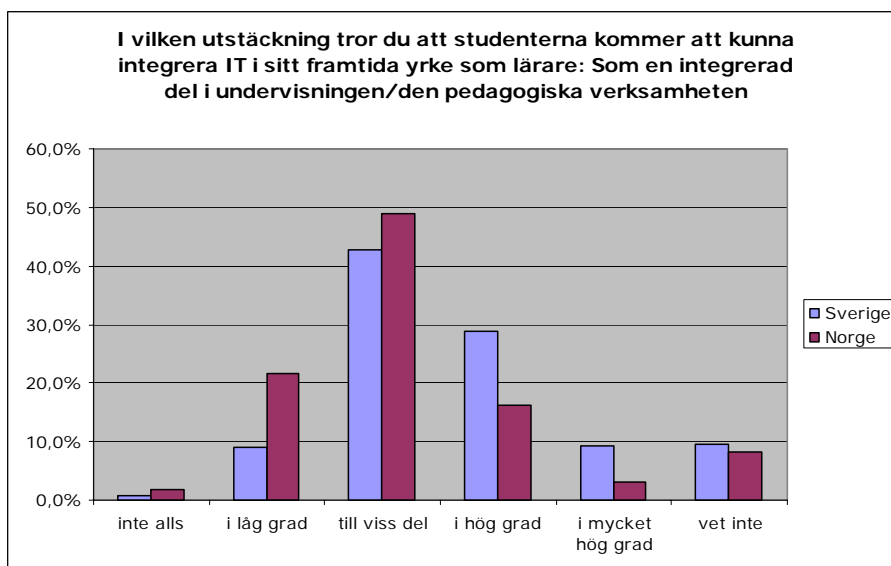

Diagram 21. I vilken utstäckning tror du att studenterna kommer att kunna integrera IT i sitt framtida yrke som lärare: Som en integrerad del i undervisningen/den pedagogiska verksamheten. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 717 i den svenska och 835 i den norska studien.

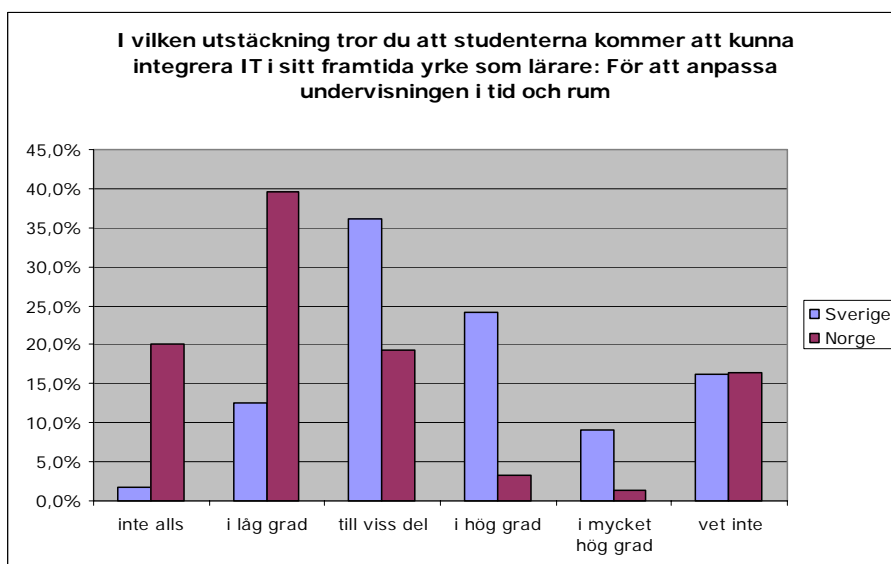

Diagram 22. I vilken utstäckning tror du att studenterna kommer att kunna integrera IT i sitt framtida yrke som lärare: För att anpassa undervisningen i tid och rum. Jmf mellan svenska och norska lärarutbildare. Antal svarande: 711 i den svenska och 834 i den norska studien.

Samtidigt som de svenska lärarutbildarna ger en optimistisk bild av studenternas kompetens och framtida möjligheter, så har det framgått tidigare i rapporten att både IT-kunskaperna och användandet är lägre bland de svenska lärarutbildarna. De har också en mer negativ bild av studenternas eget intresse för IT-frågor jämfört med sina norska kollegor. Vidare är de mer benägna att anse att det är lärarens egen eller studentens ansvar att integrera IT-frågor i utbildningen. Det är därför svårt att tolka dessa optimistiska svar som annat än antingen ett utslag av okunnighet om svårigheterna att integrera IT i arbetet som lärare eller att genomföra distansutbildning, eller som fromma förhoppningar.

Ett sätt att undersöka detta är att jämföra svaren mellan de lärare som själva deltagit i distansundervisning och de som inte gjort det. Tanken med denna jämförelse är att de som

själva deltagit bör ha en viss förståelse för de svårigheter deras studenter kan komma att möta i framtiden. Men som framgår av tabellen nedan kan man inte urskilja någon skillnad i svaren mellan dessa grupper.

	I vilken utsträkn. tror du studenterna kan integrera IT? inte alls	i låg grad	till viss del	i hög grad	i mycket hög grad	vet inte	Totalt
Har du som lärare medverkat i distansutbildning med hjälp av IT?							
Ja	2%	14%	36%	24%	11%	13%	100%
Nej	1%	12%	37%	25%	7%	19%	100%
Totalt	2%	13%	37%	24%	9%	16%	100%

Tabell 13. I vilken utsträkn. tror du studenterna kan integrera IT? Utifrån om man som lärare medverkat i distansutbildning med hjälp av IT.

Man kan också jämföra lärarutbildarnas bild av studenternas framtida möjligheter med svaren från KK-stiftelsens attitydundersökning bland verksamma lärare om hur de använder IT i arbetet.⁷ Där svarar 71% att de ofta, dvs. dagligen eller någon till några gånger i veckan, använder datorn till direkta lektionsförberedelser. Betydligt färre, eller 37%, säger sig ofta använda datorn för presentationer till lektioner och 38% använder ofta Internet i undervisningen. Men eftersom lärarnas medelålder är relativt hög och studierna vid lärarutbildningen ligger ganska långt bak i tiden, kan dessa uppgifter kan knappast sägas spegla resultatet av IT-undervisningen vid lärarutbildningen. Däremot anser, som redan framhållits, de som utexaminerats under de senaste fem åren, att IT-kunskaperna från lärarutbildningen var otillräckliga.

5 Preliminära slutsatser

De svenska lärarutbildarna tycker sig själva ha god kunskap om hur man använder ordbehandling och e-post. De använder också dessa applikationer relativt flitigt framför allt i arbetet men också på fritiden. Jämfört med lärare i ungdomsskolan och jämfört med norska lärarutbildare har de en lägre användningsgrad. Ser man till mer avancerad IT-användning, som att använda presentationsprogram eller kalkylprogram, så sjunker kunnandet och användningen bland lärarutbildarna. Här blir också avståndet till norska lärarutbildare ännu större.

Omkring en tredjedel av lärarutbildarna anger att de aldrig deltagit i någon form av kompetensutveckling med IT. På fem högskolor har åtminstone hälften av alla lärarutbildare deltagit i kompetensutveckling under det senaste året.

Det går också att skönja en del resultat av kompetensutvecklingen på IT-användningen. Något fler av dem som fått utbildning tycker sig mer kunniga och använder t.ex. presentationsprogram oftare. Den tydligaste effekten av kompetensutvecklingen är att

⁷ IT i skolan, KK-stiftelsen, oktober 2003.

gruppen som aldrig använder vissa programtyper i undervisningen, t.ex. presentationsprogram, minskar. Även om det går att urskilja vilka högskolor som satsat mest på kompetensutveckling, så går det inte att se några systematiska skillnader så att IT-användningen i undervisningen skulle ha ökat markant på dessa högskolor. En möjlig tolkning av detta är att resultatet av kompetensutvecklingen stannar på individuell nivå – det är fortfarande den enskilda lärarutbildaren som avgör vad han eller hon vill göra med sina nya kunskaper. Det tycks med andra ord saknas stödstrukturer eller förändringstryck från institutionsledningen som underlättar ett förändrat arbetssätt. Efter kompetensutvecklingen överlämnas den enskilda lärarutbildaren åt sig själv att förändra sin undervisning.

Ett stöd för denna hypotes kommer t.ex. i frågan om institutionsledningen går i spetsen för IT-utvecklingen. Där är det bara 17% som anger att så är fallet i hög eller mycket hög grad. I Norge är siffrorna radikalt mycket bättre i detta avseende.

Distansundervisningen har i tidigare studier framhållits som en orsak till pedagogiskt nytänkande. Man kan också se att de som någon gång deltagit i distansundervisning som lärare har ett högre IT-användande. Men det går ej att uttala sig om huruvida dessa personer hade sitt IT-kunnande redan innan eller om det var genom distansundervisningen som de lärde sig eller vände sig att använda IT. Här skulle t.ex. intervjuer kunna belysa denna fråga.

De svenska lärarutbildarna verkar öppna för att delta i mer IT-relaterad kompetensutveckling. Detta framkommer inte minst av de spontana kommentarer som lämnats i enkäten. Det finns också en tydlig preferens för hur kompetensutvecklingen bör utformas – de flesta vill få tid att pröva sig fram, gärna under sakkunnig ledning. Man är långt mer skeptisk till kurser av olika slag.

Svaren från lärarutbildarna stöder också resultaten från vår delstudie om kursplaner och utbildningsplaner. De allra flesta tycker inte att det är klart uttryckt i planerna hur och varför IT ska användas inom de kurser de själva undervisar. Inte heller i detta avseende kan man se några tydliga mönster mellan högskolorna, i meningen att de som i Delstudie 1 framstod som mest IT-inriktade tydligt skiljde ut sig bland lärarutbildarna. Men här krävs ytterligare analyser.

Avslutningsvis kan det sägas att samtidigt som lärarutbildarna ger en mer positiv bild av studenternas möjligheter att klara IT-frågorna i sitt framtida jobb än sina norska kollegor, så bedömer de studenternas IT-intresse just nu som lägre. De lägger också i högre grad än de norska lärarutbildarna ansvaret på den enskilde lärarutbildaren och den enskilde studenten att klara dessa utmaningar.

5.1 Nästa steg

- Föra in resultat från studentenkäten
- Föra in resultat från den norska slutrapporten
- Jämföra IT-användningen inom lärarutbildningen mot övriga delar av högskolan
- Tydligare analysera respektive lärosäte
 - dels genom att sammanställa resultaten från existerande korstabuleringar och
 - dels genom fler korstabeller
 - utifrån detta försöka börja kategorisera lärosätena.